

İYİLİKSEVER DESPOT ve KÖTÜLÜK ÇİÇEKLERİ Açgözlü ve Savurgan Leviathan'ın Sisifos'a Bitmeyen Eziyeti ve Vergi Devleti'nde Sonsuz Çile

Coşkun Can Aktan
Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ccan.aktan@deu.edu.tr

Özet

Sürekli büyüyen ve genişleyen Leviathan (Hobbes'un Leviathan eserine atfen) Açgözlü ve Savurgan (Dante'nin İlahi Komedya eserindeki analogiye atfen) olur; vergileme güç ve yetkisini kötüye kullanır ve böylece bir Vergi Devleti'ne dönüşür. Vergi Devleti'nde Sisifos'un (eski Yunan mitolojisi ve Homeros'un Odeasa eserine atfen) bitmeyen bir çilesi sözkonusudur. Modern Sisifos Leviathan'ın bitmeyen ızdırabından acaba nasıl kurtulabilir? Modern demokrasilerde Leviathan'ın vergiler yoluyla Sisifos'lar üzerindeki keyfi güç ve yetkileri acaba nasıl sınırlandırılabilir? Bu eleştirel çalışma kamu tercihi ve anayasal iktisat perspektiflerinden Leviathan'ın vergileme gücünün sınırlandırılması konusunu incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergileme, Vergi Devleti, Leviathan, İyiliksever Despot, Sisifos, Kamu Tercihi, Anayasal Politik İktisat

Alan Tanımı: Kamu Maliyesi, Vergileme, Kamu Tercihi, Anayasal İktisat

BENEVOLENT DESPOT and the FLOWERS OF EVIL

The Eternal Agony of Leviathan as Avaricious and the Prodigal to Sisyphus and Endless Suffering in the Tax State

Abstract

Government as a Leviathan (with reference to the Hobbes' Leviathan) and as Avaricious and the Prodigal (with reference to the Dante's the Divine Comedy) can misuse the taxing power and becomes a Tax State. There is an endless suffering of Sisyphus (with reference to the Greek mythology and Homeros' Odysseia) under a Tax State. How can modern Sisyphus be protected from eternal agony of the Leviathan? How can arbitrary and discretionary taxing power of the Leviathan be limited in modern democracies? This paper is a critical essay on taxing power of Leviathan from the perspective of public choice and suggest that a constitutional tax state is essential for the protection of modern Sisyphus.

Keywords: Taxation, Tax State, Leviathan, Benevolent Despot, Sisyphus, Public Choice, Constitutional Political Economy

JEL Codes: D7, E62, H11, H2, K00

-I-
[Giriş]

“Hangi devlet kurumu erdem ve bilgeliğin hakim olduğu bir düzende insanoğlunun mutluluğunu sağlayabilir? Bunu gerçekleştirebilmek için her tür devlet, mükemmel olmayan bir çaredir. Kötü bir devletin vahim sonuçları insanların kötülüğünden kaynaklanan yanlışları kontrol edememekten kaynaklanır.”¹
– Adam Smith

Yazımızın başlığında bir tezat ya da paradoks içerdiği düşünülebilecek olan iki oksimoron kavram kullanmış bulunuyoruz: iyiliksever devlet ve kötülük çiçekleri. Eğer devlet, iyiliksever bir devlet ise neden aynı zamanda bir despot olsun ki? Çiçekler her zaman, her yerde ve herkes için güzellik ifade etmez mi? O halde “kötülük çiçekleri” diye bir şey sözkonusu olabilir mi? Bu tezat ya da çelişkiyi izah etmemiz gerekmez mi önce?

Canımızı ve malımızı koruma gayesiyle oluşturulmuş olan bir büyük devlet (Leviathan) ağır ve haksız vergiler altında halkını ezen ve ona zulüm eden bir “vergi devleti”ne dönüşmüşse, o zaman onun adı “iyiliksever despot”tur. Vatandaşının iyiliği için ona bedava kamusal hizmetler (güzel çiçekler) sunma gayesinde olan bir “paternal devlet” eğer sonuçta israf ve savurganlıklara, hırsızlık ve yolsuzluklara dönüşen bir “müsrif devlet” olmuşsa ve savurganlıklarını daha fazla vergilerle finanse eden açgözlülüğe mahkûm kalmışsa o zaman “kötülük çiçekleri” filiz vermeye başlamış demektir.

¹ Adam Smith’in sözlerini kelimesi kelimesine tercüme etmekte doğrusu zorlandığımız için *Ahlaki Duygular Teorisi* adlı eserinde yer alan bu kıymetli sözleri bir bütün olarak yazmakta yarar görüyoruz: “What institution of government could tend so much to promote the happiness of mankind as the general prevalence of wisdom and virtue? All government is but an imperfect remedy for the deficiency of these. Whatever beauty, therefore, can belong to civil government upon account of its utility, must in a far superior degree belong to these. On the contrary, what civil policy can be so ruinous and destructive as the vices of men? The fatal effects of bad government arise from nothing, but that it does not sufficiently guard against the mischiefs which human wickedness so often gives occasion to.” Smith, 2007:190.

-II-

[Leviathan: Doğuşu ve Büyümesinin Hikayesi]

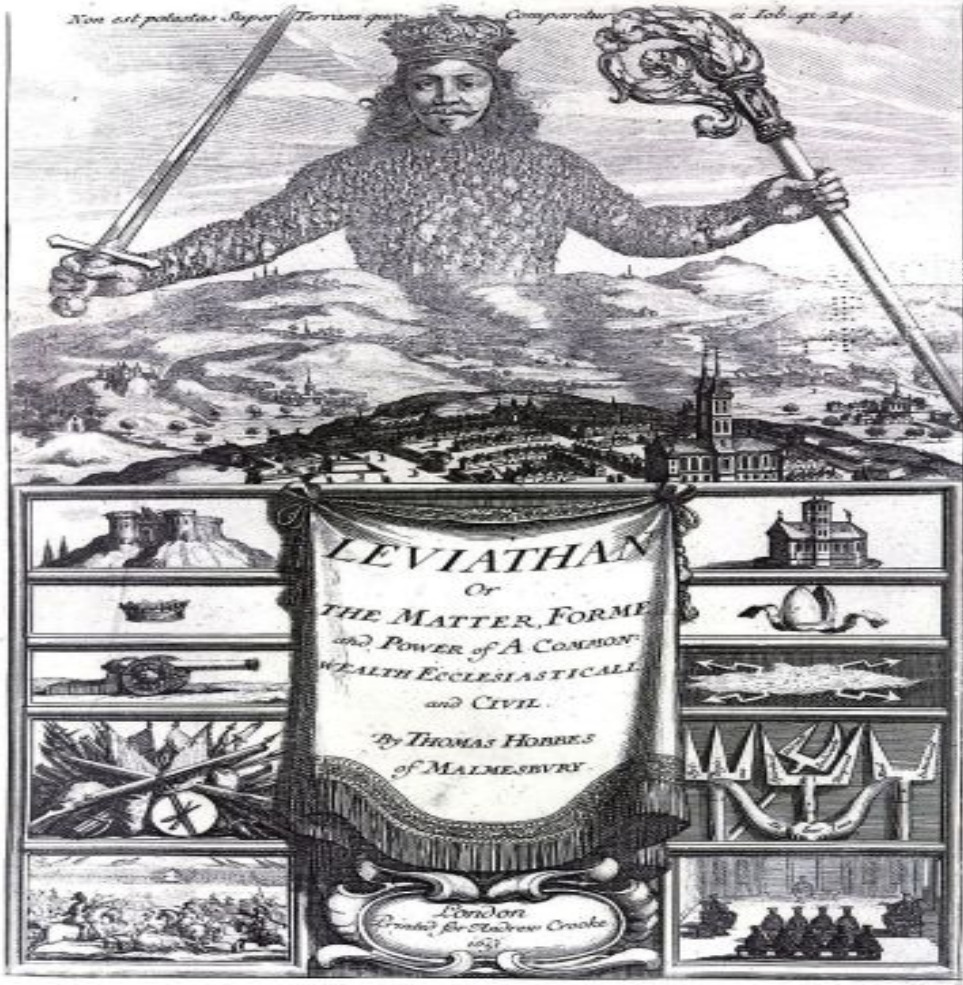
“Leviathan’ı çengelle çekebilir misin, Dilini halatla bağlayabilir misin? Burnuna sazdan ip takabilir misin, Kancayla çenesini delebilir misin? Seninle antlaşma yapar mı, Onu ömür boyu köle edesin diye? Onu yakalamak için umutlanma, Görünüşü bile insanın ödünü patlatır. Ayağa kalktı mı güçlüler dehşete düşer, Çıkardığı gürültüden ödlere patlar. Üzerine gidildi mi ne kılıç işler, Ne mızrak, ne cirit, ne de kargı. Yeryüzünde bir eşi daha yoktur, Korkusuz bir yaratıktır.”²

– Eyüp:41

Thomas Hobbes 1651’de yayınlanan *Leviathan: Ya da Dinî ve Dünyevi Bir Uluslar Topluluğunun İçeriği, Biçimi ve Gücü (Leviathan: OR The Matter, Forme, & Power OF A COMMON-WEALTH ECCLESIASTICALL AND CIVILL)* adını taşıyan eserinde Latince *Civitas* olarak adlandırılan büyük Leviathan’ın doğuşunu şu şekilde müjdeler:

“Onları (vatandaşları) yabancıların istilasından koruyabilmenin, birbirlerine zarar vermektan engellemenin, kendi sanayilerini ve yeryüzünün meyvelerini güvence altına almanın yolu bütün gücü ve kudreti bir tek insan ya da insanların meclisine vermektir... (Toplumda yaşayan) insanlar birbirlerine ‘ben haklarımdan

² Eyüp:41’in tamamı şu şekildedir: “Leviathan’ı çengelle çekebilir misin, Dilini halatla bağlayabilir misin? 2 Burnuna sazdan ip takabilir misin, Kancayla çenesini delebilir misin? 3 Yalvarıp yakarır mı sana, Tatlı tatlı konuşur mu? 4 Seninle antlaşma yapar mı, Onu ömür boyu köle edesin diye? 5 Kuşla oynar gibi onunla oynayabilir misin, Hizmetçilerin eğlensin diye ona tasma takabilir misin? 6 Balıkçılar onun üzerine pazarlık eder mi? Tüccarlar aralarında onu böler mi? 7 Derisini zıpkınlarla, Başını mızraklarla doldurabilir misin? 8 Elini üzerine koy da, çıkacak çingarı gör, Bir daha yapmayacaksın bunu. 9 Onu yakalamak için umutlanma, Görünüşü bile insanın ödünü patlatır. 10 Onu uyandıracak kadar yürekli adam yoktur. Öyleyse benim karşında kim durabilir? 11 Kim benden hesap vermeme isteyebilir? Göklerin altında ne varsa bana aittir. 12 “Onun kolları, bacakları, Zorlu gücü, güzel yapısı hakkında Konuşmadan edemeyeceğim. 13 Onun giysisinin önünü kim açabilir? Kim onun iki katlı zırhını delebilir? 14 Ağzının kapılarını açmaya kim yeltenebilir, Dehşet verici dişleri karşısında? 15 Sımsıkı kenetlenmiştir Sırtındaki sıra sıra pullar, 16 Öyle yakındır ki birbirine Aralarından hava bile geçmez. 17 Birbirlerine geçmişler, Yapışmış, ayrılmazlar. 18 Akırmaması ışık saçar, Gözleri şafak gibi parırlar. 19 Ağzından alevler fışkırır, Kıvılcımlar saçılır. 20 Kaynayan kazandan, Yanan sazdan çıkan duman gibi Burnundan duman tüter. 21 Soluğu kömürleri tutuşturur, Alev çıkar ağzından. 22 Boynu güçlüdür, Dehşet önu sıra gider. 23 Etinin katmerleri birbirine yapışmış, Sertleşmiş üzerinde, kımıldamazlar. 24 Göğsü taş gibi serttir, Değirmenin alt taşı gibi sert. 25 Ayağa kalktı mı güçlüler dehşete düşer, Çıkardığı gürültüden ödlere patlar. 26 Üzerine gidildi mi ne kılıç işler, Ne mızrak, ne cirit, ne de kargı. 27 Demir saman gibi gelir ona, Tuş çürük odun gibi. 28 Oklar onu kaçırmaz, Anız gibi gelir ona sapan taşları. 29 Anız sayılır onun için topuzlar, Vinlayan palaya güler. 30 Keskin çömlek parçaları gibidir karnının altı, Düven gibi uzanır çamura. 31 Derin suları kaynayan kazan gibi fokurdattır, Denizi merhem çömleği gibi karıştırır. 32 Ardında parlak bir iz bırakır, İnsan enginin saçları ağarmış sanır. 33 Yeryüzünde bir eşi daha yoktur, Korkusuz bir yaratıktır. Kendini büyük gören her varlığı aşığılar, Gururlu her varlığın kralı odur.” Kutsal Kitap: Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil). Eski Antlaşma ©2001, Kitab-ı Mukaddes Şirketi; Yeni Antlaşma ©1987 Yeni Yaşam Yayınları. Online erişim için bkz: <https://incil.info/>

Thomas Hobbes'un 1651'de Yayınlanan Kitabının Kapağı³

³ Thomas Hobbes'un 1651 tarihinde yayınlanan Leviathan adlı eserinin kapağındaki ikonlar, süslemeler ve sözler fevkalade anlamlı ve önemlidir. Kitabın tam başlığı şu şekildedir: *Leviathan: Ya da Dini ve Dünyevi Bir Uluslar Topluluğunun İçeriği, Biçimi ve Gücü (Leviathan: OR The Matter, Forme, & Power OF A COMMON-WEALTH ECCLESIASTICALL AND CIVILL)*. Denizde yaşayan bir büyük canavar olan Leviathan, Hobbes'un eserinde insan kılığına bürünmüştür. Kapak resminin en üstünde Latince bir söz yer almaktadır: *"Non est potestas Super Terram que comparetur ei"* (Bu dünyada onun gücüyle kıyaslanacak başka bir güç yoktur.) Bu söz Eski Ahit, Eyüp 41'deki Leviathan'ın tasvirinden alınmıştır. Leviathan'ın iki elinde iki farklı silah bulunmaktadır; bir elinde, dinden bağımsız bir siyasi otoriteyi temsil eden bir kılıç, diğer elinde ise siyasi otoriteden bağımsız kilise otoritesini temsilen piskopos asası tutmaktadır. Leviathan hem siyasi hem de dini otoriteyi bünyesinde bulunduran bir büyük güçtür. Dini otorite (auctoritas) ile kralın otoritesi (potestas) arasında bir ayrım söz konusu değildir. Kılıç altındaki beş ayrı sütunda beş ayrı simgesel resimler yer almaktadır: kale, taç, top, tüfekler, mızraklar, sancaklar vs. ve son olarak bir savaş sahnesi. Leviathan'ın diğer elinde tuttuğu piskopos asasının hemen altında da yine aynı şekilde beş ayrı simgesel resimler bulunmaktadır: kilise, piskoposluk tacı (mitre), şimşek çakmaları, Ortaçağ doktrinleri arasındaki çatışmaları temsil eden muhtelif mızraklar ve bir dini konsey toplantısı sahnesi.

vazgeçiyorum ve tüm haklarımı bu insana ya da insanların meclisine veriyorum' demelidirler. Böylece bütün güç ve kudret tek bir insanda toplanır. Bu DEVLET ya da Latince CIVITAS olarak adlandırılır. Bu büyük LEVIATHAN'ın doğması demektir." (Hobbes, 1975:306)

"*İnsan insanın kurdudur*" diyen Hobbes, artık büyük Leviathan sayesinde insanlar arasında çatışmaların son bulacağını, insanların barış ve huzur içerisinde bir arada yaşayacakları görüşünü savunur.

Büyük Leviathan halka onların canının ve malının korunması sözünü verir. Adına "*toplumsal sözleşme*" (sosyal kontrat) denilen bir de yazılı bir taahhütname imzalanır. Başlangıçta büyük Leviathan sözleşmede yazılı taahhütlerine uyar; insanların hak ve özgürlüklerinin korunması için hukuk ve düzeni sağlar. Adalet ve yargı hizmetlerinin herkese eşit biçimde sunulmasına çalışır.

-III-

[Açgözlü ve Savurgan / Tamahkâr ve Müsrif]

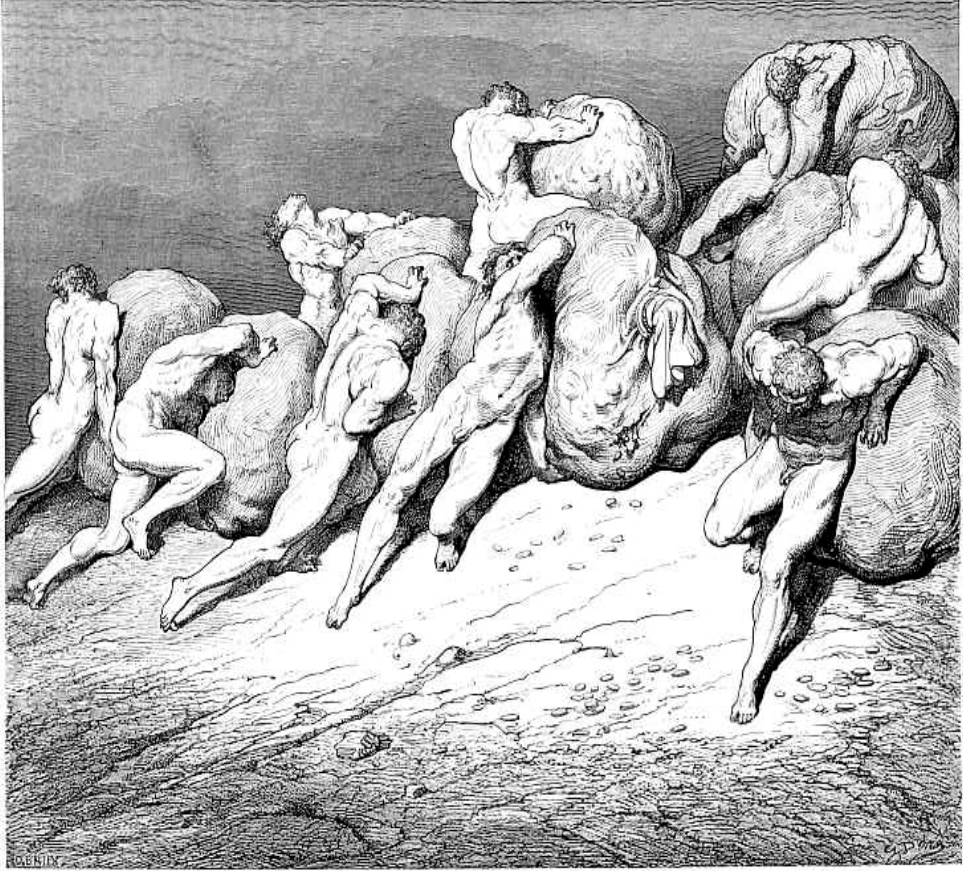
"Ey buradan [cehennem] içeri giren, tüm umudunu geride bırak."

– Dante Alighieri

Büyük Leviathan'ın doymak bilmeyen ihtirasları, açgözlülüğü ve savurganlığı onu sahip olduğu sınırlı güç ve yetkilerle yetinmemeye sevk eder. Büyük Leviathan daha fazlasını ister. Halkın kendisine daha fazla vergi vermesini talep eder ve bunun karşılığında da kendilerine pek çok hizmet sunacağını vaat eder.

Büyük Leviathan öylesine büyümüştür ki, artık milletin masada oturup imzaladığı sosyal sözleşmenin ihlal edildiğini ve bu sözleşmeyi iptal etmek istediğini söyleyecek bir gücü kalmamıştır. Kaldı ki, büyük Leviathan'la sözleşmenin sona erdirilmesi insanlar arasındaki çatışma ve kavgaların da biteceği anlamına gelmemektedir artık. Halk çaresiz bir şekilde büyük Leviathan'ın daha fazla vergi taleplerine sırt çeviremez. Her geçen gün ağır vergiler altında kalan Sisifos'lar çaresiz, yorgun ve bitkindir. Her defasında o yükten kurtulmak için var güçleri ile çalışırlar. O yükten bir an önce kurtulmak ve özgürlüklerine kavuşmak isterler. Fakat açgözlü ve savurgan Leviathan buna izin vermez. Vergisini ödeyen ve o yükten kurtulmak isteyeninin önüne yeni bir vergi koyar. İyiliksever despot sevdiklerine himaye altına almak istediklerine ise ayrıcalıklı işlemler yapar.⁴

⁴ Devletin büyümesi ve vergi devletine dönüşmesi konusunda şu çalışmalarımıza müracaat edilebilir: Aktan, 2009, 2017.

THE AVARICIOUS AND PRODIGAL

"For all the gold that is beneath the moon, / Or ever has been, of these weary souls /
Could never make a single one repose" (*Inferno*, VII, 64-66).

**Açgözlü ve Savurgan (*The Avaricious and the Prodigal*)
Gustave Doré – Dante Alighieri'nin İlahi Komedya Eserindeki
'Açgözlü ve Savurgan' Bölümünün Tasviri, 1861⁵**

⁵ Fransız ressam Paul Gustave Doré'nin 1861'de hazırladığı illüstrasyon. Başlığı ise Dante Alighieri'nin ünlü İlahi Komedya adlı eserinin bir bölümünden alınmıştır. Dante Alighieri (1265 - 1321) ve onun ünlü İlahi Komedya (La Divina Commedia) adlı eseri Cehennem, Araf ve Cennet isimlerinde üç ciltten oluşmuştur. Gustave Doré'nin Açgözlü ve Savurgan (*the Avaricious and the Prodigal*) eseri Dante'nin İlahi Komedya'sındaki bir bölümün illüstrasyonudur. Inferno (cehennem) Limbo, Fraud, Trachery gibi adlandırılan dokuz kattan oluşur. Açgözlüler üçüncü katta ve savurganlar ise dördüncü katta yaşarlar. bkz. Alighieri, D. 2001. Resim için bkz. <http://expositions.bnf.fr/orsay-gustavedore/albums/enfer/index.htm>
<https://www.wikiart.org/en/gustave-dore/the-avaricious-and-prodigal>

-IV-

[Sisifos'un Bitmeyen İzdırabı | Sonsuz Çile]

*Sisyphos'u gördüm, korkunç işkenceler çekerken:
Yakalamış iki avucuyla kocaman bir kayayı,
ve de kollarıyla bacaklarıyla dayanmıştı kayaya,
ha bire itiyordu onu bir tepeye doğru,
işte kaya tepeye vardı, varacak, işte tamam,
ama tepeye varmasına tam bir parmak kala,
bir güç itiyordu onu tepeden gerisin geri,
aşağıya kadar yuvarlanıyordu yeniden başbelası kaya
o da yeniden itiyordu kayayı tek mil kaslarını gere gere,
kopan toz toprak habire aşarken başının üstünden
o da ha bire itiyordu kayayı, kan ter içinde.⁶*

– Homeros

Homeros, Odesa (Odysseia) destanında Tanrı'ların cezalandırdığı Sisifos'un maruz kaldığı işkenceyi şu şekilde yorumlar: Sisifos, kayaları dağın eteğinden alıyor, kahr ve eziyet altında yukarı çıkarıyor ve sonra kayalar tepeden yuvarlanıp aşağı düşüyordu. Sisifos, o kayaları yeniden yukarı çıkarmaya uğraşıyordu... Ne var ki kayalar tekrar yuvarlanıyor ve bu bitmek bilmeyen işkence devam edip gidiyordu. Sonsuz elem... Bitmeyen ızdırap... Her seferinde aynı kayayı ve yenilerini tekrar yukarı çıkarmak ile mahkûm edilmiş Sisifoslar...

M.Ö. 9. Yüzyılda bugün benim yaşadığım Smyrna (İzmir) yakınlarında bir yerde yaşadığı sanılan Homeros'un Sisifos'un acılarını bize duyurmasının üzerinden asırlar geçti. Peki değişen ne oldu? Değişen sadece daha fazla kötülük çiçeklerinin tohumlarının dünyanın dört bir yanına ekilmeye başlanması oldu... Ağır vergiler ve bunun altında ezilen Sisifoslar... Sonsuz elem... Kötülük çiçekleri... Bitmeyen zulüm... İzdırap...

⁶ Homeros, Odysseia, İstanbul: Can Yayınları,2008, s. 212

Sisifos

Bu resim Titian kısa adı ile bilinen İtalyan ressam Tiziano Vecellio (1490-1576) tarafından çizilmiştir. Kaynak: Prado Müzesi, Madrid, İspanya.

Açgözlü ve Savurgan (the Avaricious and the Prodigal)
Salvador Dalí (1904-1989)
Kaynak: Gallery Forty-Two

Sisifos Gibi (*Comme Sisyphe*)

Fransız ressam, heykeltıraş, karikatürist ve baskı resim sanatçısı Honoré Daumier'un (1808-1879) kaleminden vergi ve onun altında ezilen Sisifos yorumu 25 Şubat 1869. Kaynak: Brooklyn Müzesi, New York, ABD

Sisifos ve Bitmeyen İşkence Çarkındaki Eziyet
Torture: le retour de Sisyphe
Jérôme Leroy - 3 Eylül 2016

-V-

[**Kötülük Çiçekleri**]

*bu kadar ağır yükü kaldırmaya
sisyphos, cesaretin gerekiyor!
zaman kısa, sanat uzunum diyor,
kişi yürekten işe sarılsa da.*

*ünlenmiş mezarlıklardan çok uzak,
sapa düşmüş bir kabristana doğru,
kalbim, andırıp boğuk bir davulu,
gidiyor cenaze marşı çalarak.*

*nice mücevher uyumakta medfun
koynunda karanlık ve unutuşun,
kazma ile küreğin ötesinde;*

*saçıyor bir sır gibi nice çiçek,
tatlı kokusunu, istemeyerek,
derin yalnızlıklar içerisinde.⁷
– Charles Baudelaire*

Büyük Leviathan artık bir “*korku imparatorluğu*” kurmuştu. Sesini çıkaran, bağırان, karşı çıkan, muhalif olanlar pekala sonlarının ne olacağını biliyorlardı. Büyük Leviathan öylesine gizli ve detaylı bir istihbarat ağı kurmuştu ki, her kim büyük Leviathan’a karşı bir düşünce ve eylem hazırlığı içinde olsa hemen tutuklanıyor ve adil yargılama olmaksızın cezalandırılıyordu.

Büyük Leviathan’ın yükselişi milletin bazı “aziz” mensupları tarafından alkışlanıyor, öve öve bitirilemiyordu. Dalkavukluk, yalabalık, aşırı övgü milletin “aziz” mensupları arasında adeta bir yarışa dönüşmüştü!...

Leviathan artık tamamen yozlaşmış her yerde haksızlık, adaletsizlik, liyakatsizlik, hırsızlık, yolsuzluk ve saire kol geziyordu.

⁷ Fransız şair, çevirmen ve sanat eleştirmeni Charles Baudelaire (1821-1867) en ünlü eseri olan lirik tarzındaki Kötülük Çiçekleri kitabını (Les Fleurs du Mal) 1857’de yayınladı. Bkz. Charles Baudelaire, Kötülük Çiçekleri, (Çev. S. Maden), İstanbul: T. İş Bankası Yayınları, 2015. Baudelaire “kötülük çiçekleri” adlı bu şiirinde Sisifos’un acılarına da değiniyor...

Önceleri insanların hak ve özgürlüklerini korumak için oluşturulmuş olan Büyük Leviathan her geçen gün imzaladığı sosyal sözleşme hükümlerine aykırı davranıyor ve kuralları ihlal ediyordu. Leviathan büyüdükçe büyüdü... İnsan hak ve özgürlüklerinin sözde koruyucusu olan devlet insanlar üzerinde tam bir tiranlık rejimi kurmaya başladı. Büyük Leviathan'ı temsil eden krallar, imparatorlar, sultanların baskı ve zulmü altında insanlar ezildi. Yaşam hakkı, özgürlük hakkı, mülkiyet hakkı vs. hiçe sayıldı. Asırlar Büyük Leviathan'ın izlerini taşıdı. Ekonominin gelişmesine paralel olarak devletin faaliyetleri de genişledi. Faaliyetleri genişledikçe harcamaları arttı. Harcamaları arttıkça daha fazla vergi konuldu. Vergi gelirleri bile Büyük Leviathan'a yetmedi ve O sınırsızca ve sorumsuzca borçlanmaya başladı. Büyük Leviathan'dan bir *Vergi Devleti* doğmuştu artık...

-VI-

[Vergi Devleti ve Vergileme Sanatı]

“...vergi koyma, ticari toplumun temel bir niteliğidir... üretime vurulmuş bir darbe özelliği taşır. Aşağı yukarı 1914'e kadar... bu darbe pek sınırlı bir alanda kalıyordu. Fakat, daha sonra derece derece arttı. (...) dev yapılı bir idari teşkilat (vergi devleti) meydana geldi.”⁸

– Joseph A. Schumpeter

Büyük Leviathan asırlar boyunca iktisadi ve siyasi alanda pek çok hastalıklar üreten ve yayan bir “büyük hasta”ya dönüştü. Avusturyalı iktisatçı J.A. Schumpeter (1883-1950), 1918 yılında yayınlanan bir çalışmasında kendisi bir hastalık olan ve parazitlere yaşam alanı sağlayan Leviathan'ı “*Vergi Devleti*” olarak tanımladı. Schumpeter “*Bu dünyada devlet iktisadi bir parazit olarak yaşamını sürdürür*”⁹ tespitini yapıyordu. J.A. Schumpeter'in pekala doğru bir şekilde ortaya koyduğu üzere I.ve II. Dünya savaşlarının devamında da vergi devleti sürekli büyümesini sürdürdü.

Tekrar büyük Leviathan'ın hikayesine dönelim... Büyük Leviathan her defasında ölümsüz olduğunu ve halka daha iyi hizmetler sunacağını iddia ediyordu. Millet iradesini sürekli olarak kutsayan Büyük Leviathan milletten topladığı vergilerle

⁸ Joseph Alois Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, New York: Harper & Row Publishers. 1962.s.198. Türkçe çevirisi için bkz. Joseph Alois Schumpeter, *Sosyalizm ve Demokrasi*, (Çev. Rasin Tınaz). İstanbul: Varlık Yayınevi.1971. s. 73. Not. Parantez içerisindeki “vergi devleti” tarafımızca eklenmiştir.

⁹ Schumpeter, 1991:112.

onlara hizmetler sunmaya devam ediyor; milletin bir kısmı ise sorunları görmüyor ya da görmezlikten gelerek Büyük Leviathan'a alkış tutmaya devam ediyordu.

Milleti oluşturan bireylerin sahip olduğu enformasyon kanallarından ulaşan bilgiler de tamamen kirlenmişti. Her kanaldan yalan-yanlış pek çok enformasyon akıyordu. Propaganda, zihin kontrolü, endoktrinasyon, algı yönetimi ve daha pek çok modern yöntemleri de kullanan Büyük Leviathan milletin uyuması için elinden gelen tüm gayreti göstermekten geri kalmıyordu.

Akılsızlık millet içerisinde almış başını gidiyordu. Korkaklık, ilgisizlik, kayıtsızlık, unutkanlık, miyopluk, döneklık, kaypaklık ve daha pek çok karakter bozuklukları bir virüs gibi toplumda yayılıyordu. Enformasyon bozuklukları kadar sayısız zihinsel hata ve yanlışlar işi daha da içinden çıkılmaz bir hale sokuyordu. İnsanlar artık eğriyi, doğru olarak görmeye başlamışlardı. “*Ya bu millette hiç mi akıl yok!*” diye feryat edenlerin sesi kalabalıklar arasında duyulmuyordu bile... Eğitimli insanların davranış, karar ve tercihleri bile artık tamamen güvenilirliğini yitirmişti. Kim, kime güveneceğini bilmiyordu! İnsanlar kime akıl danışacağına da şaşır-mıştı... Şaşkınlık, kararsızlık, ümitsizlik toplum içerisinde giderek yerleşmeye başladı... Bir “toplumsal duyarsızlık” çemberi yaratılmıştı ve bu çember her gün genişliyordu...

İyiliksever devlet artık tamamen iyiliksever despota ve ondan doğan bir vergi devletine dönüşmüştü. Savurganlık ve israfın neticesinde vergi devleti her geçen gün daha da büyüyordu. Vergi devleti israf ve savurganlıklarını finanse etmenin kolay bir yolunu da bulmuştu: vergileme sanatı. Bu sanatın inceliğini Kral Louis XIV yönetiminde Fransa Maliye Bakanı olarak görev yapan bir Fransız politikacı olan Jean Baptiste Colbert (1619-1683) şu sözlerle ifade ediyordu:

“Vergileme sanatı, kazı bağırtmadan, ondan mümkün olduğu kadar tüy almaktır!”¹⁰

Vergileme sanatını öğrenen modern devletler artık tamamen bir “*vergi devleti*” yolunda ilerliyorlardı. Kısa zamanda bu da yetmedi ve “*vergi devleti*” bir “*mali devlet*”e dönüştü. Verginin yetmediği ya da yeniden iktidarda kalmaya risk oluşturduğu durumlarda mali devlet vergilemeden harcama yoluna (borçlanma ve para basma) başvuruyordu.

¹⁰ “*The art of taxation consists of plucking the goose so as to obtain the most feathers with the least hissing.*” Bu söze literatürde ilk atıf yapılan çalışma muhtemelen şu kaynaktır. McKechnie, 1896.

-VII-
[Vergi, Zulüm ve Ölüm]

*“Ölüm ve vergiler gibi kesin olan şeylere
daha fazla inanılmalıdır.”¹¹*
– Daniel Defoe, 1726

*“Bu dünyada ölüm ve vergi dışında
hiçbir şeyin kesin olduğu söylenemez.”¹²*
– Benjamin Franklin, 1789

Milletin içinde cesur Sisifos’lar yok değildi. Onlar *“temsilsiz vergileme olmaz!..”*, *“yasal soyguna hayır!...”*, *“yasal haraç ödemeyi reddediyoruz...”* ve saire sloganlarla vergi zulmüne karşı mücadele etme yolunu seçseler de değişen bir şey olmadı. Üstelik o cesur Sisifos’lar büyük Leviathan’a itaatsizlik ve başkaldırı dolayısıyla hayatlarını zindanlarda ve demir parmaklıklar arasında geçirmeye mahkûm oldular.

Maliye tarihinde *“temsilsiz vergileme olmaz.”* sözü büyük önem ve değer taşır. Eski çağlarda devleti temsil eden kralların ve hükümdarların deyim yerindeyse keyiflerine göre vergi koymaları halkın isyanına neden oldu. Ağır vergiler altında ezilen halk, vergilerin ancak halkı temsil eden parlamentonun izni ve onayı ile konulması halinde adil ve meşru olabileceğini öne sürdü ve bunun mücadelesini vermeye başladı. Mutlak monarşilerin yıkılması ve yerine meşruti monarşilerin geçmesi ile birlikte vergileme yetkisi kralın elinden alınarak kısmen parlamentoların yetkisine bırakıldı. Demokrasi mücadelelerinin başlangıcını oluşturan bu gelişmeler neticesinde vergilerin ancak halkın temsilcilerinin izni ve onayı ile konulması gerektiği kabul görmeye başlandı (Aktan, Dileyici ve Saraç, 2002:iii).

1215 tarihinde İngiltere Kralı Yurtsuz John’ın mutlak egemenliğine karşı ilan edilen Magna Carta Libertatum kralın keyfi vergileme yetkisini sınırlayan ilk

¹¹ Ünlü Robinson Crusoe adlı romanın yazarı İngiliz yazar Daniel Defoe bu sözlerini 1726 yılında yayınlanan *Şeytanın Siyasi Tarihi* adlı eserinde ifade etmiştir. (Defoe, 1726:269)

¹² Benjamin Franklin bu sözü 1789’da Jean-Baptiste Le Roy’a yazdığı bir mektupta ifade etmiştir. Sözün tamamı şu şekildedir: *“Bizim yeni anayasamız yürürlüğe girdi ve sürekli olacağı görüntüsünü veriyor; fakat pekala unutulmamalıdır ki bu dünyada vergi ve ölüm dışında hiçbir şey kesin olduğu söylenemez.”* (Smyth, 1907:69)

önemli mücadele oldu: Magna Carta'da şu önemli ifadeler yer alır: (Aktan, 2003: 57)

“Krallığımızda, Krallık Toplu Meclisi'nin izni olmadıkça zorla koruma parası ya da yardım parası tarh edilemez.”

Bu ifadeler açık bir şekilde vergileme yetkisinin kralın elinden alındığını ve o dönemde Krallık Toplu Meclisi olarak adlandırılan bir tür parlamentoya verildiğini ortaya koymaktadır. Vergileme yetkisinin temsilcilere devri konusunda, dünyada bugüne değin yazılan en değerli özgürlük bildirgelerinden biri olan İngiliz Haklar Bildirgesi'nde de önemli ifadeleri bulmak mümkündür. İngiltere'de Magna Carta'nın ilan edildiği tarihten sonra da krallar keyiflerince vergi koymaya devam etmişlerdir. Bu konuda asırlar boyunca süren mücadeleler sonunda 1679 tarihinde ilan edilen İngiliz Haklar Bildirgesi'nde halkın krala olan istekleri bildirgenin hemen başında şu şekilde yer almaktaydı: (Aktan, 2003:67)

“En yüce efendimiz kralımıza, biz ruhani ve dünyevi lordlar ve parlamentonun biraraya gelmiş olan toplulukları, Kral I.Edward zamanında çıkarılıp, yürürlüğe konulmuş bir yasayı hakirane anımsatırız. Bu imparatorlukta, kralın ya da varislerinin, imparatorluk bünyesindeki başpiskopos, psikopos, kont, baron, şövalye ve soyluların ve diğer özgür kişilerin onayları ve rızaları alınmadan hiç bir vergi ya da yardım parası tarh edemeyeceği ya da oranlarını yükseltmeyeceği yolunda bir yasaydı.”

Bu sözler ile krala uyması gereken ilkeler hatırlatılıyor ve ardından vergilerin ancak temsilcilerin izni ve onayı ile tarh edilebileceği belirtiliyordu.

-VIII-
[Vergiye Uyum ve İtaat]

“Herkes, baştaki yönetime bağlı olsun. Çünkü Tanrı’ dan olmayan yönetim yoktur. Var olanlar Tanrı tarafından kurulmuştur.2 Bu nedenle, yönetime karşı direnen, Tanrı buyruğuna karşı gelmiş olur. Karşı gelenler yargılanır.6 Vergi ödemenizin nedeni de budur. Çünkü yöneticiler Tanrı’ nın bu amaç için gayretle çalışan hizmetkârlarıdır.”¹³

Romalılar, 13:1-7.

“Ey köleler, dünyadaki efendilerinizin sözünü Mesih’in sözünü dinler gibi saygı ve korkuyla, saf yürekle dinleyin.”¹⁴

Efesliler, 6:5.

Eğer Kutsal Kitap mutlak itaati emrediyorsa o zaman Sisifos’ların büyük Leviathan’a itaatsizlikte bulunması sözkonusu olabilir mi? Kutsal kitap mükafat ve cezayı çok açık olarak ifade etmişse o zaman “*Ey köleler*” bu ızdıraba katlanarak sonuçta cennetin kapısına ulaşabilirler mi? Ya da “*Ey köleler...*”, “*karşı gelenler yargılanır.*(13:2) uyarısını gözardı ederek Leviathan’a karşı gelebilirler mi? Güç ve yetkisinin meşruiyetini Tanrı’ dan alan (*Tanrı’ dan olmayan yönetim yoktur.13:1*) bir Leviathan’ın koyduğu vergilere itiraz edilebilir mi? En doğrusu vergiye isyan ve başkaldırı yerine vergiye uyum ve itaat değil mi?

Lanetlerden ve kötülüklerden korunmak için kendi evinde bir Kutsal Kitap bulundurulmasının evin içerisindeki kötü ruhları kovacağına inanan Sisifos’lar Pazar günleri Tanrı’ nın evine gidip orada Romalılar ve Efeslileri dinlediler. Evlerine döndüklerinde de Romalılar ve Efeslileri tekrar tekrar okudular. Bu yüzyıllar boyu böyle devam etti gitti.

¹³ Efesliler:6:5’in tamamı şu şekildedir: “*Herkes, baştaki yönetime bağlı olsun. Çünkü Tanrı’ dan olmayan yönetim yoktur. Var olanlar Tanrı tarafından kurulmuştur.2 Bu nedenle, yönetime karşı direnen, Tanrı buyruğuna karşı gelmiş olur. Karşı gelenler yargılanır. 3 İyilik edenler değil, kötülük edenler yöneticilerden korkmalıdır. Yönetimden korkmamak ister misin, öyleyse iyi olanı yap, yönetimin övgüsünü kazanırsın. 4 Çünkü yönetim, senin iyiliğin için Tanrı’ ya hizmet etmektedir. Ama kötü olanı yaparsan, kork! Yönetim, kılıcı boş yere taşımıyor; kötülük yapanın üzerine Tanrı’ nın gazabını salan ölç alıcı olarak Tanrı’ ya hizmet ediyor. 5 Bunun için, yalnız Tanrı’ nın gazabı nedeniyle değil, vicdan nedeniyle de yönetime bağlı olmak gerekir. 6 Vergi ödemenizin nedeni de budur. Çünkü yöneticiler Tanrı’ nın bu amaç için gayretle çalışan hizmetkârlarıdır. 7 Herkese hakkını verin: Vergi hakkı olana vergi, gümrük hakkı olana gümrük, saygı hakkı olana saygı, onur hakkı olana onur verin* Kutsal Kitap: Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil). Eski Antlaşma ©2001, Kitab-ı Mukaddes Şirketi; Yeni Antlaşma ©1987 Yeni Yaşam Yayınları. Online erişim için bkz: <https://incil.info/>

¹⁴ Kutsal Kitap: Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil). Eski Antlaşma ©2001, Kitab-ı Mukaddes Şirketi; Yeni Antlaşma ©1987 Yeni Yaşam Yayınları. Online erişim için bkz: <https://incil.info/>

-IX-

[Verginin Reddi ya da Vergiye Başkaldırı: İsyan]

“Hiç şüphesiz savaş ya da barış zamanlarında çok ağır vergiler konulması ve aynı zamanda vergileme gücünün istismar edilmesi halkın vergiye karşı koymasını meşru kılar.”¹⁵

– Adam Smith

Peki canınızı ve malınızı koruyacağım diyerek Sisifos’ları ağır yükler altında ezen Leviathan’a kim dur diyecek? Sisifos’lar ve onların evlatları sonsuza değin bu elem içinde yaşayıp gidecekler mi? Sisifos’lar kendilerini bu haksızlığa ve adaletsizliğe mahkûm eden Tanrı’larına başkaldırımı bir gün öğrenmeyecekler mi? Sosyal sözleşmeyi ihlal eden Leviathan’a gem vurmayacaklar mı? Leviathan’ın güç ve yetkilerinin sınırlarını çizen yeni bir sosyal sözleşme imzalanması için Leviathan’ı masaya davet etmeyecekler mi? Yoksa bu elem sonsuza değin devam edip gidecek mi?

-X-

[Sonsöz: Keyfi Vergi Devleti’nden Anayasal Vergi Devleti’ne Doğru...]

“bir devletin yasamasına ya da üstün iktidarına sahip olan her kimse, anlık kararlarla değil yayınlanmış ve halk tarafından bilinen kurumsallaşmış sürekli yasalarla; uzlaşmazlıkları bu yasalara göre karara bağlayacak tarafsız ve dürüst yargıçlarla yönetmekle yükümlüdür.”¹⁶

– John Locke

“...yasama ya da yüksek otorite günübirlik kararnamele ile değil; önceden halkın bilgisine sunulmuş ve ilan edilmiş, tarafsız ve doğru yargıçlar tarafından korunan yerleşik daimi kurullarla bağlıdır.”

– John Locke

¹⁵ A. Smith 1978. Lectures on Jurisprudence, (edited by. R.L. Meek, D.D. Raphael, P.G. Stein). Oxford University Press. S. 324. Modern iktisat biliminin kurucusu ya da babası olarak kabul edilen Adam Smith bu kıymetli sözlerini *Hukuk Doktrini Üzerine Dersler* adlı eserinde yazmaktadır. Sözün önemine binaen orijinalini de yazmakta yarar görüyoruz. “No doubt the raising of a very exorbitant tax, as the raising as much in peace as in war, or the half or even the fifth of the wealth of the nation, would, as well as any other gross abuse of power, justify resistance in the people.”

¹⁶ John Locke’un sözleri şu kaynaklardan aktarılmıştır. Orijinal kaynaklar için bkz. J. Locke, 1691, Some Consideration of the Consequences of the Lowering of Interest, and Raising the Value of Money in The Works of John Locke in Nine Volumes, Rivington, London, 1824, 12th edition.; Locke, J. 1823. Two Treatises on Government, London: Printed for Thomas Tegg; W. Sharpe and Son.; Türkçe çeviri için bkz. J. Locke, 2012. Yönetim Üzerine İkinci İnceleme, 2.b. (çev. F. Bakırcı) İstanbul: Ebabil Yayıncılık.s.21.

Bundan tam üç asır önce ya da tam olarak 330 yıl önce söylenmiş bu sözlerin kıymetini anlamış bulunuyor muyuz? Hangi unvan, rütbe ve cübbe sahibi siyaset bilimci ya da maliyeci bugüne değin bu sözlerin kıymetini ve önemini açıklayan bir yazı kaleme aldı acaba? Hangi maliye profesörleri kaleme aldıkları vergi mevzuatı yığınınından ibaret vergi hukuku kitaplarında sadece ve sadece bir tek sayfa ayırıp vergileme yetkisinin meşruiyetini sorguladı acaba? Adam Smith'in vergileme yetkilerini birbiri ardına tekrar eden kamu maliyesi ve vergi teorisi kitaplarının acaba hangisinde vergi devletinin keyfi uygulamalarını engelleyecek bir "*bağlayıcılık ilkesi*"nden söz edildi acaba? Ömrünü maliye bürokrasisi ya da vergi dairelerinin koridorlarında geçiren hangi maliye uzmanı, vergi müdürü ya da vergi müfettişi bir parçası olduğu "*vergi devleti*" nin her yıl bitmek tükenmek bilmeyen mevzuat değişikliklerinin tahrip edici sonuçlarını ortaya koyan bir yazı kaleme aldı acaba?

Avusturyalı besteci Franz Schubert'in "*bitmemiş senfonisi*"ni bizler asırlarca hayranlıkla dinlemeye devam edeceğiz... Buna karşın vergi devletinin rahatsızlık verici "*bitmeyen senfoni*"sini sonsuza değin dinlemek zorunda mı kalacağız? Vergi reformu adı altında vergi yasalarında sürekli deform yapan vergi devleti'nin keyfi güç ve yetkilerini anayasal kurallara bağlamanın ne denli gerekli ve önemli olduğunu acaba ne zaman anlayacağız ve bunun için mücadele edeceğiz?

"*Keyfi vergi devleti*" yerine "*anayasal vergi devleti*"nin tesis edilmesinin önemini anlamak için sosyal sözleşme ve anayasacılık felsefesinin öncülerinden olan John Locke'un fikirlerini okumak gerekir. Avrupa'daki aydınlanma ve Akıl Çağı'nın gerçek kurucusu olarak kabul edilen John Locke (1632-1704) bütün eserlerinde *keyfi* otoritenin ortadan kaldırılması ve özgürlüklerin korunmasının önemine işaret etmiştir.

"*Anayasal vergi devleti*", John Locke'un iktidarın "*keyfi-davranmaması*" felsefesine dayalıdır:

-Hiçbir devlet yönetimi *keyfi* olamaz, *keyfi* davranamaz, *keyfi* kararlar alıp uygulayamaz.

-Devlet ancak önceden ilan edilmiş, yazılı, herkesin bildiği, anladığı, *keyfi* olmayan yerleşik kurallarla yönetilmelidir.

Maalesef tarih boyunca anayasal hukuk devletin bu temel ilkeleri her alanda olduğu gibi vergileme alanında da her zaman istismar, suiistimal ve ihlal edilmiştir.

Çoğunluk iktidarını ele geçirip parlamentodan yasalar çıkarmak vergileme yetkisine asla meşruiyet kazandırmaz. Anayasada yer alan “*kanunilik ilkesi*” tek başına vergileme yetkisinin kötüye kullanılmasının garantisi olamaz. Hele ki yürütme organının *keyfi* karar ve talimatlarla, kararnamelerle, torba yasalarla vs. vergisel düzenlemeler yapması asla kabul edilemez. Sözümona milletin iradesi ile temsil yetkisini alan hükümetler ve parlamentolar her istediği konu üzerine vergi koyamazlar; vergi oranlarını istedikleri anda indirip, yükseltmezler; kendi keyfi iradelerine göre mali aflar getiremezler; vergi kanunlarını geriye doğru yürütemezler; belirli kişi ve gruplara vergi ayrıcalıkları ya da imtiyazları sunarak vergi ayrımcılığı yapamazlar.

Vergi Devleti’ne dönüşen Leviathan’ın güç ve yetkileri nasıl kontrol edilebilir? Modern Sisifos Leviathan’ın ağır, haksız ve adaletsiz vergi yükünden nasıl kurtulabilir? Vergi Devleti’nin keyfi vergi zulmüne nasıl son verilebilir?

Sorunu çözmek için şu sorunun kıymetini anlamamız lazım gelir:

“Leviathan’a nasıl zincir vurulabilir?”¹⁷
–James M. Buchanan

Kaynaklar

Aktan, C.C. 2009. “Leviathan, Taxes and the Geese: (Why Do We Need a Tax Constitution?)” *International Journal of Economics and Finance Studies*, Vol 1, No 1.

Aktan, C. C. 2017. “Why Does Government Grow? The Sources Of Government Growth From Public Choice Perspective”, *International Journal Of Economics And Finance Studies*, Vol 9, No 1.

¹⁷ “*How can Leviathan be chained?*.” J. M. Buchanan, 1975. James M. Buchanan, *The Limits of Liberty: Between Anarchy And Leviathan*. Chicago: The University of Chicago Press. (Ayrıca bkz. James M. Buchanan, *The Collected Works of James M. Buchanan*, Foreword by Harmut Kliemt, 20 vols. (Indianapolis: Liberty Fund, 1999-2002). Vol. 7 *The Limits of Liberty: Between Anarchy and Leviathan*. <<https://oll.libertyfund.org/titles/1827>>

Aktan, C.C. 2003. Haklar ve Özgürlükler Antolojisi, 2.b. Ankara: Hak-İş Yayını.

Aktan C.C. & D.Dileyici ve Ö.Saraç, 2002. Vergi, Zulüm ve İsyân, Ankara: Phonix.

Alighieri, D. 2001. “The Divine Comedy - Inferno.” Literature of the Western World, Volume I: The Ancient World Through the Renaissance. Ed. Brian Wilkie and James Hurt. 5th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2001. 1408-1543.

Baudelaire, C. 2015. Kötülük Çiçekleri, (Çev. S. Maden), İstanbul: T. İş Bankası Yayınları.

Buchanan, J. M. 1975. James M. Buchanan, The Limits of Liberty: Between Anarchy And Leviathan. Chicago: The University of Chicago Press. (Ayrıca bkz. James M. Buchanan, The Collected Works of James M. Buchanan, Foreword by Harmut Kliemt, 20 vols. (Indianapolis: Liberty Fund, 1999-2002). Vol. 7 The Limits of Liberty: Between Anarchy and Leviathan. <<https://oll.libertyfund.org/titles/1827>>

Defoe, D. 1726. The Political History of the Devil, As Well Ancient as Modern: In Two Parts. London: Black Boy in Pater-noster Row.

Hobbes, T. 1975. “Leviathan”, in: M. Curtis (Ed.), The Great Political Theories, New York: Avon Book.

Homeros, 2008.Odyseia, İstanbul: Can Yayınları.

Kutsal Kitap: Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil). Eski Antlaşma ©2001, Kitab-ı Mukaddes Şirketi; Yeni Antlaşma ©1987 Yeni Yaşam Yayınları. Online erişim için bkz: <https://incil.info/>

Locke, J. 1691. Some Consideration of the Consequences of the Lowering of Interest, and Raising the Value of Money in The Works of John Locke in Nine Volumes, Rivington, London, 1824, 12th edition.

Locke, J. 1823. Two Treatises on Government, London: Printed for Thomas Tegg; W. Sharpe and Son.

Locke, J. 2012. Yönetim Üzerine İkinci İnceleme, 2.b. (çev. F. Bakırcı) İstanbul: Ebabil Yayıncılık.

McKechnie, W.S.1896. The State & the Individual: An Introduction to Political Science, with Special Reference to Socialistic and Individualistic Theories. Glasgow: James Maclehose and Sons.

Bkz. <https://archive.org/details/stateindividuali00mckeuft>

Schumpeter, J.A. 1962. Capitalism, Socialism and Democracy, New York: Harper & Row Publishers.

Schumpeter, J.A. 1971. Sosyalizm ve Demokrasi, (Çev. R. Tınaz). İstanbul: Varlık Yayınevi.

Schumpeter, J.A. 1991. “The Crisis of the Tax State”, in: R. Swedberg (ed.), Joseph A. Schumpeter: The Economics and Sociology of Capitalism, N.J. Princeton: Princeton University Press.

Smith, A. 1978. Lectures on Jurisprudence, (edited by. R.L. Meek, D.D. Raphael, P.G. Stein). Oxford University Press.

Smith, A. 2007. The Theory of Moral Sentiments, London: Cosimo Inc. Online erişim için bkz. Adam Smith, Essays On, I. Moral Sentiments: <https://oll.libertyfund.org/titles/2721>

Smyth, A. H.1907. The Writings of Benjamin Franklin, Vol. X (1789-1790). New York: Macmillan.